

Джеджула Лариса Віталіївна,
спеціаліст вищої категорії, учитель-методист,
вчитель КЗ «Вінницький ліцей №4 ім. Д.І. Менделєєва»,
м. Вінниця, Україна

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ

***Анотація.** У статті розглядаються шляхи формування ключових компетентностей учнів на уроках української мови та літератури.*

***Ключові слова:** педагогіка, компетентності, методи*

***Annotation.** The article considers the ways of forming key competencies of students in lessons of Ukrainian language and literature.*

***Keywords:** pedagogy, competencies, methods.*

*Світ може врятувати лише подих школи
Талмуд*

Важлива умова успіху кожної людини – це динамічний розвиток, прагнення до змін. Сучасний світ постійно розвивається. Змінюється суспільство, наука, технології, освіта, змінюються люди. Рух вперед - це незворотній процес, оскільки зупинка - це просування по сходах, які ведуть донизу. Ці прогресивні зміни, безумовно, стосуються й національної освіти, перед якою зараз стоїть багато викликів.

«Однією з найсерйозніших хиб нашої шкільної практики є те, що, навчаючи дітей, працює переважно вчитель», - відзначав Василь Сухомлинський. Це твердження є надзвичайно актуальним. Учитель на уроці заповнює собою весь

інформаційний простір, він - і психолог, і сценарист, і режисер. Центральною постаттю освітнього процесу має стати учень – творча особистість, зацікавлена в отриманні нових знань. Прийшов час переосмислити функції педагога, тому що урок набагато ефективніший, коли на першому плані знаходиться учень. Педагог повинен зацікавити, здивувати, пробудити творче «начало» кожної дитини. А для цього у сучасному освітньому просторі необхідно використовувати комп'ютерні технології, цифровий контент та інтернет-мережі, поєднувати креативне й цікаве, творчість і пізнання нового, візуалізацію та корисну інформацію.

Є й інші недоліки у шкільній практиці. Зокрема, учні найчастіше вказують наступні проблеми, які їх турбують:

- велика кількість навчальних дисциплін;
- відсутнє право обирати, яким дисциплінам надати перевагу;
- відірваність шкільної науки від практики, переконання, що більшість отриманих знань не знадобиться у майбутньому;
- низька мотивація навчання;
- булінг в учнівському середовищі;
- перевантаженість учнів через великий обсяг домашніх завдань ;
- застаріле шкільне обладнання;
- їдальні замалі для великої кількості учнів;
- не вистачає постійних занять з психологом;
- повільне оновлення бібліотечної бази , застарілі підручники, мало онлайн підручників;
- важко зосередитись на уроці через велику кількість учнів у класах;
- відсутність шкільних автобусів.

Учні зацікавлені в отриманні якісної освіти, і це органічно поєднується з головним напрямком стратегії сучасної школи – вихованням гармонійної особистості. Особливо важливим є інтелектуальний розвиток учнів, адже діти, які читають, стануть дорослими, які мислять. А як навчати покоління Z, яке

активне, ініціативне, технологічно розвинуте, але, яке має фрагментарне сприйняття - «кліпове» мислення? Цифрові діти не уявляють життя без гаджетів, вони народжуються із смартфонами в руках. Талановиті, дуже швидко запам'ятовують, а ще швидше забувають і не уявляють життя без соціальних мереж та вільного доступу до сучасних цифрових технологій. Покоління Z хоче все і одразу, захлинаючись у океані інформації. Боротися з гаджетами безглуздо. Потрібно навчитися їх використовувати. Знайти правильне рішення допомагає STEM-освіта, яка зрозуміла сучасній молоді, формує критичне мислення дитини, виробляє навички злагодженої роботи у команді, вчить застосовувати отримані знання на практиці.

STEM-освіта дає дитині необхідні знання, вчить думати, стимулює розвиток інтелекту, потребу вдосконалюватися, самостійно здобувати знання, аналізувати, досліджувати. STEM-освіта - це запорука формування ключових компетенцій на уроках мови і літератури. Головною умовою упровадження даної освіти є особистісний підхід, орієнтація на вікові, індивідуальні особливості учнів, їхні інтереси. Сучасний педагог чітко усвідомлює, що STEM-освіта створює умови для творчого розвитку учнів, їх самореалізації, формує мовленнєві, громадянські, культурні та інші компетенції.

Компетентнісний підхід у освітньому процесі є надзвичайно важливим. Компетенція в перекладі з латинської мови означає коло питань, в яких людина добре обізнана, володіння знаннями і досвідом. Сучасним учням потрібні не лише ґрунтовні знання, а й розвиток різноманітних компетентностей, які стануть для учнів важливим кроком у омріяне майбутнє, орієнтиром для подальшого життя. Формування ключових компетентностей здобувачів освіти 5 - 11 (12)-х класів, серед яких є громадянська, загальнокультурна, комунікативна, здоров'язбережувальна, інформаційно-комунікаційна, міжпредметна естетична, міжпредметна, проектно-технологічна, соціальна, є головним напрямком розвитку сучасної освіти. Українська мудрість стверджує: «Можна привести коня

до водопою, але пити воду кінь повинен сам». Молодь повинна навчитися вчитися, розвивати самостійність, ініціативність, творчі прагнення, конкурентно-спроможність. Саме завдяки впровадженню компетентнісного підходу в освітній процес дитина самовдосконалюється, гармонійно розвивається. Ключові компетенції сучасного школяра - універсальні. Вони вчать шукати, думати, займатися творчістю, співпрацювати, аналізувати, адаптуватися. Як наслідок, національна школа позбавиться проблеми, коли ретельне засвоєння учнями теоретичних знань поєднується з прикритим усвідомленням неможливості впровадити отримані знання у практику, у вирішення конкретних завдань.

Зробити складне простим, навчити активізувати свій творчий потенціал, критично мислити й зосереджуватися на головному допомагає візуалізація освітнього процесу. Візуалізація – це створення графічного образу текстової інформації, що робить її наочною, зручною для сприйняття. Добре відомо, що за допомогою зору людина запам'ятовує близько 80% інформації. «Зети» - візуали, вони швидко перемикають свою увагу. Інтенсифікація, активізація навчального процесу, креативність, різноманітність, концентрація уваги на уроці, зацікавленість, емоційне сприйняття навчального матеріалу – це все переваги візуалізації. На уроках літератури учні захоплено створюють буктрейлери, презентації, медіа твори, ведуть блоги улюблених літературних героїв. Сконцентруватися та критично мислити допомагає використання інтелект-карт, хмар слів (тегів), мемів, коміксів, гіфок, різноманітних презентацій, відеороликів, медіа віршів, лепбуків, кроссенсів, інтерактивних стрічок часу, інтерактивних плакатів, віртуальних екскурсій, інтерактивних карт, коміксів тощо. На уроках української мови доцільне використання експрес уроків Олександра Авраменка, цікавих мнемонічних фраз, інтерактивних таблиць, скрайбінгу, медіа творів, Padlet дошки, інтерактивних вправ, інтерактивних книг та підручників. За допомогою візуалізації учні швидко й ефективно засвоюють новий матеріал, у них є можливість для творчості, і на уроці працювати їм, безперечно, набагато цікавіше.

Наочний контент активізує дитячу творчість, допомагає краще сприймати інформацію, підвищує інтернет - грамотність та успішність учнів. На уроках можна використовувати різноманітні технології візуалізації.

Ментальні карти (інтелект-карти) – спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою схем, який використовується для створення, візуалізації, структуризації та класифікації ідей, а також як засіб для навчання, організації, вирішення завдань, ухвалення рішень, при написанні наукових публікацій тощо [2].

Мем (інтернет-мем) – коротка іронічно-гумористична інформація, яка відтворює суб'єктивне ставлення до певних подій. В основі створення інтернет-мемів є інформація, емоція, парадокс.

Інтерактивні стрічки часу – інтернет сервіси, призначені для відображення історичних подій із додаванням фото, аудіо та відеоматеріалів [3].

Хмара тегів (хмара слів) – це візуальне подання списку слів з важливим ключовим словом, яке позначається розміром шрифту або кольором. Така візуалізація конкретизує інформацію і сприяє її швидкому сприйманню учнями.

Кроссенс - це асоціативна головоломка, яка розвиває логічне мислення, творчі здібності, вміння знаходити асоціації між різноманітними зображеннями.

Буктрейлер - це реклама книги, художнього твору , яка поєднує художню літературу та інтернет-технології. Це яскравий оригінальний відеоролик та слайд-шоу.

Скрайбінг (англ. scribe – робити ескіз, нарис) – це технологія візуалізації, яка забезпечує відображення ключових моментів змісту навчального матеріалу (властивостей об'єкта навчання, його внутрішніх і зовнішніх зв'язків) шляхом використання простих графічних елементів (малюнків, піктограм, символів, слів, схем, діаграм), що послідовно створюються на екрані відповідно до її усного викладу (або аудіоряду) [4].

Доцільно використати такі онлайн-ресурси:

- Wordart – сервіс для створення хмар слів;
- IMGonline – залучення дітей до створення власних медіа продуктів;
- Thinklink для створення інтерактивних зображень;
- Jigsawplanet – сервіс для створення онлайн-пазлів;
- Ребус №1 – сервіс для створення ребусів.

То які ж перспективи у сучасної освіти? Насамперед - це постійний розвиток, заміна традиційних класичних форм на інформаційні. Освітній процес має бути динамічним, інноваційним, пропонувати учню можливість вибору і можливість майбутнього успіху. Експертка з комунікацій, викладачка НАУКМА, співзасновниця проекту «Вище» Анастасія Нуржинська наголошує: «Нині настала нова ера того, як люди навчаються... Вінцем освітнього процесу тепер є не принцип запам'ятовування, а синтез, аналіз та креативність [5].

Список використаних джерел

1. Осадчий В.В. Інформаційно-комунікаційні технології у процесі розвитку візуального мислення майбутніх учителів / В.В. Осадчий, К.П. Осадча // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Сер.: Педагогіка. 2014. № 1. С. 128 – 133.
2. Карти розуму веб-сайт. URL: <https://sites.google.com/site/kartyrozumu> (дата звернення 21.01.22)
3. Освітній тренд: використання інтернет-мемів на уроках: web сайт. URL: <https://naurok.com.ua/post/osvitniy-trend-vikoristannya-internet-memiv-na-rokah> (дата звернення 21.01.22)
4. Білоусова Л.І., Житеньова Н.В. Візуалізація навчального матеріалу з використанням технології скрайбінг у професійній діяльності вчителя // Фізико-математична освіта : науковий журнал. – 2016. – Випуск 1(7). – С. 39-47.
5. Сучасна вища освіта: гнучка, інноваційна, тривалістю в життя: веб-сайт. URL: http://gohigher.org/suchasna_vyscha_osvita (дата звернення 21.01.22)